

سپید علما؛ بازخیزی زیدیه

سعدالله زارعی

سروشنامه	: زارعی، سعدالله، ۱۳۴۰
عنوان و نام پدیدآور	: سپید علما؛ بازخیزی زیدیه / سعدالله زارعی.
مشخصات نشر	: تهران: مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری	: ۱۹۵ ص.
شابک	: 978-600-8438-01-4
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: زیدیه -- یمن -- تاریخ
موضوع	: Zaydiyah -- yemen -- History
موضوع	: جنبش‌های اسلامی -- یمن
موضوع	: Islamic movements -- yemen
موضوع	: یمن (جمهوری) -- تاریخ -- قرن ۲۱م.
موضوع	: yemen (Republic) -- History -- 21st century
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۰۵ از ۸۱ / ی ۲۴۷ DS
رده‌بندی دیویی	: ۵۳/۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۲۷۸۰۱۴

www.asnoor.ir
Email: info@asnoor.ir

 مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور

نام کتاب: سپید علما؛ بازخیزی زیدیه
نویسنده: سعدالله زارعی
ویراستار: مجتبی بهرامی
تایپ و صفحه‌آرایی: مرضیه روشن‌روان گیلوئی
طراح جلد: جواد حسین‌خانی
چاپ و صحافی: نقش‌رنگ خجستگان
نوبت چاپ: اول - مرداد ۱۳۹۵
شمارگان: ۲۰۰۰ جلد
قیمت: ۱۴۰۰۰۰ ریال

کلیه حقوق این کتاب متعلق به مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور است.

سخن ناشر

یمن کشوری مهم و راهبردی در شبه جزیره عربستان به شمار می آید. این کشور از لحاظ فرهنگی و مذهبی تمایزات زیادی با همسایگان خود دارد. آنچه یمن را از لحاظ فرهنگی و مذهبی متمایز می کند، مذهب زیدیه در این کشور است. رهبران و سادات زیدی که از عمامه و ستار سفید استفاده می کردند و به همین دلیل به سپید علمان معروف شدند، امروز میراثی را بر جا گذاشته اند که در قالب انصارالله، نقش مهمی در تحولات یمن و مقابله با تجاوزات خارجی ایفا می کنند. فعالیت های انصارالله که به نوعی بازخیزی زیدیه در یمن به شمار می آید، از جهت های گوناگون حایز اهمیت است.

کتاب حاضر از مجموعه مقالاتی تشکیل شده که توسط آقای دکتر سمدالله زارعی پیش تر در جراید و نشریه های مختلف انتشار یافته اند. اگرچه هر یک از مقالات کتاب به دوره و تحولی خاص در یمن اختصاص دارد، اما این حال پایایی تحلیل های صورت گرفته، نه تنها آنها را در گذر زمان بی اختیار نکرده، بلکه اعتبار نیز بخشیده است. به نوعی که خواننده با مطالعه کتاب، به درکی درست و تحلیلی عمیق از تحولات یمن و نقش انصارالله دست می یابد. بر این اساس کتاب حاضر از شش فصل تشکیل و سعی شده است طی یک روند منطقی مباحثی همچون اصول عقاید زیدیه، سیر تحول و وضعیت آن در یمن پرداخته شود. همچنین کتاب به نقش انصارالله در انقلاب یمن و دوره مساف آن با عربستان سعودی نیز پرداخته است. در بخش پایانی کتاب نیز چالش های آن و چشم انداز انصارالله مورد توجه قرار گرفته اند.

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۳	فصل اول: اصول عقاید زیدیه
۱۵	مبانی اعتقادی زیدیه
۱۹	جریان زیدی سلفی
۲۵	بازخیزی مذهبی زیدیه
۲۹	فصل دوم: سر تحول زیدیه
۳۱	فرقه‌های نخستین زیدیه
۳۵	قیام‌های زیدیه
۳۹	سلسله‌ها و حکومت‌های زیدی
۴۳	بازگشت سیاسی زیدیه
۴۹	بازخیزی سپید علما
۵۳	فصل سوم: زیدیه و یمن
۵۵	موقعیت جغرافیایی یمن
۵۷	اهمیت مذهبی و قومی یمن
۵۹	پیشینه تاریخی یمن
۶۳	یمن در دوران معاصر
۶۷	فصل چهارم: انصارالله و انقلاب یمن
۶۹	انصارالله در قامت یمن
۷۵	حضور انصارالله در صنعا
۷۹	سایه‌روشن تحولات یمن
۸۵	توافق‌نامه صلح و شراکت
۸۷	فرار منصور هادی به عدن
۹۱	فصل پنجم: مصاف شیطان با سپید علما
۹۳	مصاف سلاطین عیاش و پابرهنگان سلحشور
۹۷	ریاض در تیررس صنعا

- ۱۰۱ چرا انصارالله به عربستان حمله نکرد
- ۱۰۵ بومرنگ جنگ
- ۱۰۷ زمستان ریاض، بهار صنعا
- ۱۱۱ جنگ در یمن؛ تغییرات در عربستان
- ۱۱۵ عملیات هوایی و امکان سنجی عملیات زمینی عربستان علیه یمن
- ۱۲۵ انقلاب مردمی یمن و قطعنامه ۲۲۱۶
- ۱۳۱ سرنوشت مؤتلفین یمنی عربستان

فصل ششم: چالش‌های یمن و چشم‌انداز انصارالله

- ۱۳۷ دست‌های بسته آمریکا در یمن
- ۱۳۹ توطئه بین‌المللی کردن پرونده سیاسی یمن
- ۱۴۳ واکنش اندازد به دوره چهارم
- ۱۴۷ تضمین وحدت یمن
- ۱۴۹ تقابل گزینه‌ها
- ۱۵۱ دموکراسی عددی یا توافقی
- ۱۵۳ خلأ قدرت قانونی
- ۱۵۵ گزینه‌های پیش روی یمنی‌ها

نتیجه‌گیری

- ۱۶۷ موج مانا و موج میرا
- ۱۶۷ انصارالله: آثار «جنبش بودن» یا «انقلاب بودن»

ضمائم

- ۱۷۵ ضمیمه (۱): بیانیه انصارالله در مورد جنگ
- ۱۷۵ ضمیمه (۲): فرازهایی از سخنرانی سیدعبدالملک بدرالدین الحوثی
- ۱۷۹ ضمیمه (۳): متن کامل قطعنامه ۲۲۱۶

منابع و مأخذ

- ۱۹۱ منابع و مأخذ

مقدمه

زیدی‌ها یکی از شعبه‌های شیعه و اسماعیلیه و شیعه اثنی‌عشری دو شعبه دیگر تشیع هستند. البته در طول چهارده قرن گذشته تشیع شعبه‌های دیگری نیز داشت که به مرور از میان رفته و یا در یکی از سه شعبه یادشده ادغام گردیده‌اند.

زید، فرزند امام زین‌العابدین (ع) است، بر اساس اسناد تاریخی و روایی، زید بن علی بن الحسین بن علی (ع) خود شیعه اثنی‌عشری بوده و تحت امامت پدر ارجمند و برادر بزرگوار خود امام محمد بن علی (ع) باقرالعلوم - قرار داشته است. قیام خونین زید اگر چه به دستور یا اجازه امام سجاد (ع) نبود، ولی با تأیید و حتی نکوداشت او توأم بوده است.

مذهب زیدیه در زمان امام باقر (ع) پایه‌گذاری شده است. یکی از شاگردان درس تفسیر او، زیاد بن منذر اعمای کوفی معروف به «ابوالجارود»، پس از شهادت ابی عبدالله الحسین (ع) قایل به امامت زید بن علی بن الحسین گردید. او معتقد بود امام مسلمین فردی از نسل صدیقه طاهره (س) و علی مرتضی (ع) است که در برابر ستمگر قیام می‌کند. او زید را به دلیل قیام علیه بنی امیه بر پدر بزرگوارش که مصلحت زمان را در قیام نمی‌دید، ترجیح داد. ابوالجارود توانست عده زیادی را به حمایت از زید جمع‌آوری و در عمل، نحله جدیدی را در میان شیعیان پایه‌گذاری کند. کسانی که به‌طور مستقیم به زید پیوستند، بیشتر اهل عراق بودند. از چهره‌های شاخص زیدیه در دوران حیات امام سجاد و امام باقر (ع) می‌توان محمد بن عبدالله معروف به نفس زکیه، یحیی بن زید، ابراهیم بن عبدالله، حسین بن علی بن حسن بن حسن، محمد بن ابراهیم ملقب به ابن طباطبا، ادريس بن عبدالله و حسن بن حسن ملقب به حسن مثنی را نام برد.

در این بین اصطلاح «سپید علمان» به زیدیه اطلاق می‌شود؛ چرا که سادات زیدی برخلاف رسم معمول به جای استفاده از عمامه یا دستار مشکی یا سبز، از عمامه و دستار سفید استفاده می‌کردند. همچنین آنها در رایت‌ها و علم‌هایی هم که حمل

می کردند، پارچه سفید به کار می بردند و جالب این است که این سفیدی عمامه یا پرچم به هیچ وجه به معنای خوی مسالمت جو در آنها نبود.

سپید علما از آغاز، حکومت را حق آل پیامبر می دانستند و معتقد بودند هر که از سلاله حضرت صدیقه طاهره (س) باشد و دست به قبضه شمشیر ببرد و علیه ستمگران قیام کند، امام و شایسته پیروی است. آنها سخنی از پیامبر نقل می کردند که «لیس الامام من جلس فی بینه و غلق بابہ و ارخی ستره»: «کسی که در خانه بنشیند و درب خانه را به روی خویش ببندد و پرده ها را بکشد - کنایه از اینکه از رهبری جماعت فاصله بگیرد - امام نباشد». در این بین تحولات یمن که با محوریت انصارالله و رهبری سیدعبدالملک بدرالدین الحوثی جریان یافته است، بازخیزی مجدد سپید علما محسوب می شود.

به هر روی تأثیر ریشه ها و هنجارها در بروز تحولات، مقوله ای شناخته شده در تحلیل های فردی و اجتماعی، روان شناسی و جامعه شناسی به شمار می آید که به صورت ویژه ای از دهه ۳۷۰ در کانون تجزیه و تحلیل های مربوط به تحولات اجتماعی قرار گرفته است.

این نگرش از یک سو اثبات می کند که هم کنش های انسانی در فضای اجتماعی شکل می گیرند و از سوی دیگر این کنش ها، هنجارمند و دارای ریشه هایی ستبرند. نظریه سازه انگاری نیز عمدتاً با این انگاره شکل گرفته است. فوکو معتقد است: «به جای تمرکز بر حاکمیت قدرت، باید پیکره های بی شماری را که در نتیجه تأثیرات قدرت به صورت سوزدهای فرعی و حاشیه ای درآمده اند، مطالعه کنیم» (فوکو، ۱۳۸۱: ۲۶۹).

پایایی تحولات ناشی از هنجار به دو عامل مهم بستگی دارد. یکی میزان اشتراک، به معنای میزان اشتراک پیرامون هنجار خاص و دیگری صراحت به معنای میزان توانایی هنجار در تعریف و تبیین رفتار مجاز از غیر مجاز (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۸۹: ۴۹). این تقسیم بندی نشان می دهد که هنجارها گرچه در بستر زمان شکل می گیرند، اما همیشه عامل همبسته نیستند؛ بلکه پذیرش و خصوصیات ذاتی آنها، هنجارها را به عامل تحول زا تبدیل می کند.

درباره تأثیر هنجارهای فرهنگی به خصوص هنجارهای مذهبی بر کنش های اجتماعی می توان گفت که هنجارهای مذهبی نسبت به هنجارهای ناشی از قوانین، مانایی و پویایی بیشتری دارند. بعضی از صاحب نظران معتقدند هنجارهای مذهبی حتی

در حوزه‌های خاصی نظیر باروری کارآیی بسیار دارد و توانسته است از طبقه‌ای به طبقه دیگر برسد و طیف‌های مختلف اجتماعی را دربرگیرد.

با این اوصاف تردیدی نیست که زیدیه به عنوان یک مذهب با ریشه‌های تاریخی در معرض فراز و نشیب‌های عقیدتی، فکری و عملی قرار دارد و در متن خود به نحله‌هایی تقسیم می‌شود. بازشناسی این فراز و فرودها و نحله‌های درونی برای شناخت عمق تحولاتی که این روزها در یمن می‌گذرد، کاملاً ضروری است. در عین حال این تحولات، سؤالات متعددی را درباره انگیزه‌ها، اهداف و چشم‌اندازهای خود به همراه دارد. آنچه در این سرزمین کهن عربی می‌گذرد جزء کدام یک از رخدادهای جغرافیایی فرهنگی (ژئوکالچر)، سیاسی (ژئوپلیتیک) راهبردی (ژئواستراتژیک) محسوب می‌شود؟

سعدالله زارعی

مرداد ۱۳۹۵